

SZEMLE

A SZENVEDŐ KRISZTUS ÉS A MAGYAR NÉP

Annak a csodálatosan gazdag ének-és szokás-anyagának, amellyel a magyar barokk kor vallásos embere a szenvedő Krisztus keresztjét körülfonta, a középkor áhitatában találjuk csíráját. A XVI. és XVII. századi prédikációk, imakönyvek és vallásos iratok a gótikus korszak kolostorainak a szenvedő Krisztus iránt érzett rendkívüli szeretetét és tiszteletét, a nép széles rétegeihez is eljuttatták, amelyről Szent Margit legendája is tanuskodik a középkorban, és ennek első irodalmi terméke az Ó-magyar Mária-siralom.

A korai barokk képzőművészet is megtalálta a „szenvedő Krisztus”-témában azt a lehetőséget, ahol a reneszánsz hideg és értelmi beállítottsága után a szív és az érzelem világát szólaltathatja meg. Tintoretto, Caravaggio és a többi nagy művész után az értékeket aprópenzre váltó kismesterek is az új divat szolgálatába szegődnek. A magyar szellemi élet folyamatoságát őrző Felvidéken Holló Zsigmond királyi tanácsos már 1654-ben olyan szentségmutatót készíttetett Kassán Matuz János ötvösmesterrel, amelyet Krisztus kinszenvedésének eszközei díszítenek. A művészettörténet „Ecce homo” névvel tartja nyilván a fájdalmas, töviskoronás Krisztus ruhátlan szobrát, kezében náddal, vagy lehajtott fejjel, összekötözött. Alig van barokk templom a XVIII. században újjáépülő Magyar Alföldön, ahol ne találkoznánk vele. Helyente a templom elé is kikerült. Félegyháza hívő népe meg éppen az út mellé állította, ahová másutt a feszületet szokták.

A magyar nép áhitatának azonban a képzőművészeti emlékeknél hűsegebb tükre az ének. A képet és a szobrot legtöbbször pap rendeli és időtlen időnkig áll, akkor is, ha már alig-alig térdel a lábánál valaki. Az

ének és az imádság él és az étlettel alakul. Minden korszak maga dönt arról: mit érez magáénak az ősök áhitatából. Ez az ősi kincs természetesen nem változatlan. Hol koptat rajta az izlés, hol meg új színekkel gazdagítja. A dallam néha egyszerűsödik, az idegen hangzatok magyar fülekhez szelídülnek, máskor a szürke és egyhangúnak érzett dallam kap új, gazdag cifrázatokat.

A középkor énekkincseinek emlékeit a XVII. századi gyűjteményeink és énekeskönyveink őrzik. Ezekben az énekekben ragyog fel szemünk előtt az a bensőséges és igazán gyermeki kapcsolat, amelyet a középkor embere a mennyei Atya iránt érzett. Ahogyan a *Csorda pásztorokban* arra kéri a kicsi Jézust imádó pásztorok Szűz Máriát, hogy serkentse fel Jézust, Szent Fiát nékik, és ahogyan fülünk hallatára ebreszti őt Anyja, mondván: „Serkenj fel álmodból, édes fiam”, olyan bensőséggel és atyafiságos bizalommal nézelődik a XVII. századi magyar ember a Kálvária ormán.

Ez a bizalom azon az izes és zengzetes, színekben gazdag irodalmi nyelven szólal, amellyel Pázmány Péter hirdette Isten igéjét:

*Ki az Eget Nappal, Holddal
A bujdosó Planétákkal
Tündöklő csillagokkal,
Ki az erdőt szép zöld fákkal,
A völgyeket forrásokkal,
Gyönyörű madár szókkal,
Ki gyümölcssel a kerteket,
Szőlőgerezddel hegyeket,
Ki az embert okossággal,
Madarakat szép tollával
Megruházt jó módjával:
Ruháitól megfosztatik,
Im fára szegesztetik,
Im anyaszült meztelen
Három órát a kereszten
Függ a nagy vasszegeken.*

A barokk ember gazdag képzelő ereje csodálatosan színes formába önti az egyszerű, ősi igazságokat. Arany-szajú Szent Jánosnál úgy olvassuk, hogy Krisztus, mint érett szőlő függ a keresztfán. Az országosan ismert és helyente ma is használatos ének ezt a képet ilyen keményen tartott és éles kontúrokkal festett formában látja:

*Előttünk tündöklék Jézus keresztfje,
Melyre felfüggesztetett Megváltónk
teste.*

*Nem láttam oly szép gyümölcsfát,
Mint Jézus keresztfáját,
Kékjeivel kibimbózott,
Piros vérrrel kivirágzott
Maga Jézus szép gyümölcse,
Orök életnek szerzője.*

Az ősi husvéti himnuszban a *Victimae pascalibus* bensőséges bizalom-mal kérdi a hívő lélek Magdolnát: „Mondd nekünk, Mária, mit láttál az úton?” Ez a lélek szólal meg a XVII. és XVIII. század fordulóján magyar földön is:

*Ó szüzek szüz királynéja,
Úrnak szolgáló leánya,
Szemléld, kit visznek halálra
A magas Kálváriára.
Ez-e, akit Názáretben
Szüzen fogadtál méhedben?
Nem szólhat a kegyes anya,
Szívét éles tör szaggatja.
Péter, ez-e, akit láttál,
Táborhegyén midőn voltál?*

Megszólal a Szüz Anya is: vigasztalást és részvétet kér szent Fia számára. *Compassio*-nak nevezi az aszketika nyomán a vallásos néprajz a barokk lelkiiségnek azt a jellemző vonását, hogy nemcsak maga kíván részéssülni és osztozni Krisztus kinszenvedésében, hanem az egész teremtett világtól részvétet kíván. A Ninivebeliek negyvennapos böjtjük alkalmával jószágaikat is bőjtre fogták. A Nap is elsőétedett Krisztus halálakor:

*Ó Istennek minden alkotmányi,
Kiváltképpen Adámnak fiai,
Fejenként siránkozzatok,
Velem együtt bánkódjatok.
Bánkódjatok fenevadak.*

*Örvényekben lakó halak,
Röpöső madarak,
Csúszó-mászó csudák.
Hegyek, völgyek meginduljatok,
Csorgó vizek ti ne folyjatok,
Szakadjatok kösziklák,
Mert ma fiamat kinzzák.*

A hívő ember együtérző, gyengéd szeretettel áll oda a fájdalmas Szüz Anya mellé, csendben várja könnyei-nek fogytát, aztán meghihletődött lélekkel megszólal:

*Enyhítsd keseregésed
Siralmas Szüz Anya,
Mert Szent Fiad harmadnapra
Feltámad, megmondta.*

A barokk lendület és bensőség a századok folyamán először mesterség-gé, aztán üres pózzá silányult. A mai ember ezeken a kifecamodott derekú, rettentő kék és meggyvörös szobrokon és képeken fennakadva, sokszor az egész egyházi barokkot ilyen üresnek és lélektelelenné tartja. Az elébb ismer-tetett énekanyag is előbb népi epikává, afféle vallásos ponyvaregényé, aztán meg irodalmi formává értéktelenedett. Jórészt a mult századi aprónyomatványok őrzik ezt a hagyomány-anyagot. Áhitat alig van bennük. Színes leír-saikba gyakran az előénekesek tudálé-kossága szorult.

Régen az Isten háza népének jogán szólította meg az ember szent Pétert, meg Mária Magdolnát a kereszt tövé-ben, és együtérző szeretettel vigasz-talta a fájdalmas Anyát. Nemrégiben Volly István adta közre a Mária-éne-kekben az Ó „*égek sirjátok*” kezdetű népi, de valójában XVIII. századi szö-vegű Jézus és Mária közti beszélgetést, melyet a bűnös Ádám fejez be. Ez például tulajdonképpen nem templomi darab. Igazában a vallásos kultúra szolgálata, népi epika, amely a vallásos kedélyélet és tisztes szórakoztatás eszköze. Helyet kap benne az „elmél-kezés a bűnről” minden pontja, bele-szorult a nagypénteki impropéria népi feldogozása.

A Szüz Anya a kései barokk kor énekkincsében már gondviselő nélkül

maradt özvegy asszony, akinek olyan lett világa, mint madaré száraz ágon:

*Nyugodjál már virágom,
Gyászbaborult csillagom,
Ki voltál vigasságom.
Árván maradt édesanyád,
Aki gondot viselt reád,
Jaj, jaj kedves magzatom.*

*Ki leszen már gyámolom,
Ki lesz megvigasztalóm
Jézus fényes csillagom.
Benned bízott az én lelkem,
Te voltál minden örömem.
Jaj, jaj kedves magzatom.*

*

*Köszönöm a nagy szerelmet,
Mely őrt állott éltém mellett,
Jól pihentem, jól nyugodtam
Hűvös árnyadban.*

*Nem nyitod meg már ajtómat,
Még csak hirt sem hallok rólad
Kis kertem legszebb virága,
Elhervadt ága.*

*Vigasztalóm voltál nékem,
Mindig szántad özvegységem,
Most vagyok csak özvegy, árva,
Sírba vagy zárva.*

Helyente a népdalok kezdő képének és gondolatot nem hordozó, díszítő sorainak hatását érezzük ezekben a mult századi Mária-síralmokban:

*Letört rózsza nem virul,
Hervadtan a földre hull,
Le van törve virágod,
Elhervadt anyaságod.*

*De szomorú az a réf,
Melyen virág nem virít:
Szent Szíved gyöngyvirága
Öledben van meghalva.*

*Fájdalmak tengerébe
Vagy Szűz Anya merülve,
A gyötrelem szívedbe
Lángbetűkkel van vésve:
Mária, Mária,
Hétfájdalmú Szűzanya!*

Csendes nagybőjti péntekeken néhol még az idén is felcsendülnek falusi öregasszonyok ajkán ezek az énekek. A gyűjtésükkel sietnünk kellene, mert sirba szállnak a falusi öregasszonyokkal. A fiatalok nem érzik magukénak. Pap nyilvánosan nem énekelteheti, mert csak szépek, csak érdekesek.

Nem is ezek a magyar nép vallásosságának a legnagyobb és időt álló értékei. Vallásos hangulatokra nehéz idők megkívánta, öntudatos hitet építeni nem lehet. A szokásokra kell felfigyelnünk. Szeged vidékén az ideai nagypénteken is megállítják majd az órát, fekete fátyollal betakarják a tükröt úgy, mint mikor halott van a házban. Ez az örök, ez az időt álló: Krisztus családtag a katolikus magyar falusi nép szemében és szívében!

A vallási élet történetében a szenvedő Krisztus barokk-kori tiszteletéből sarjadt ki a Jézus Szíve-kultusz. A kilenc elsöpénteki szentáldozás hozta közelebb a hívek nagy tömegét az Oltárszentséghez. A gyakori áldozók lelkében válik aztán világossá a „Corpus Christi mysticum” tanítása. Vagyis a Krisztussal való kegyelmi kapcsolatnak az a szükségessége és valósága, amit a szegedvidéki magyar nép minden nagypénteken ilyen csodálatos finomsággal, szemléletességgel és örök katolikus lelkiséggel érez meg és éreztet.

Petróci Sándor.

MAGYAR ZARÁNDOKOK A KÖZÉPKORI RÓMÁBAN

Ma, a repülőgépek korában, már el sem képzelhetjük a középkori közlekedési nehézségeket és veszélyeket. Mégis tömegesen zarándokoltak az örökvárosba, az apostolok sírjához. Ma egy magyar gyóntató ül Szent Péter bazilikájában, a középkorban háromra

volt szükség „a zarándokok nagy száma miatt”.

Már az első szentévben (1300) ott találjuk Antal ferences csanádi püspököt az örökvárosban. A százados jubileum hatása alatt mint békebíró egységset hozott létre és kihallgatá-

soán volt VIII. Bonifác pápánál. A következő évszázad fordulóját (1400) a szintén ferencrendi Gergely csanádi püspök azzal tette emlékezetessé, hogy külön-külön pápai bullákkal egyházmegyéje számos temploma részére búcsút eszközölt ki. Egyedfia István világi hívő emberlés miatt kiközösítést vont magára. 1400-ban az Apostoli Szentszékhez fordult felmentésért. IX. Bonifác pápa megadta ezt és végrehajtásával megbizta a szegedi Szent Demeter egyház rektorát. Ez a kor, a tizenötödik század, a hitélet szempontjából „a búcsúk százada”. Mintha versenyre kelnének a főpapok papjaikkal, híveikkel, az uralkodók alattvalóikkal; székesegyházak, kegyúri templomok, kápolnák, sajátmaguk, illetve alattvalóik és híveik számára búcsút eszközölnék ki a Szentszéknél. Folyamodványaikból és azok elintézéséből név szerint ismerjük őket.

Különösen megragadták az alkalmat búcsúk és egyéb lelki kedvezmények kieszközlésére azok, akik Zsigmond király császárrá koronáztatása ünnepélyére Rómába zarándokoltak (1433). Nagy mértékben növelte a külföld előtt Magyarország tekintélyét Zsigmondnak, mint a német birodalom fejének, a keresztény hatalmak közt betöltött szerepe; világtörténelmi jelentőségre emelte uralkodását a császárkoronázás, melyen Marczali László csanádi püspök buzdítására egyházmegyéjéből résztvettek a király kíséretében: Rozgonyi István temesi, Thalölcz Matko kevei főispánok, omori Csolnoki Lőrinc, Maczedóniai Dancs János, Radesti István, Bizerei Miklós kegyurak és mások. Amint örömmel fogadták királyuknak a keresztény világ legmagasabb trónjára történő fel-emelését, éppoly szívesen meghozták most az áldozatot, hogy fellépésének fényét a kereszténység fővárosában emeljék. Hatszáz lovas és háromszáz gyalogos élén vonult be Zsigmond az örökvárosba. Pünkösdvasárnapján tette fejére IV. Eugén pápa a császári koronát Szent Péter bazilikájában. Egy héttel később, Szentháromság vasárnapján ugyanott maga Zsigmond ki-

rály „végzett egyházi szertartást”: megkeresztelte a csanádi egyházmegyében birtokos, görög orthodox vallású Vozestyai Pétert, ahogyan ez utóbbi mondja a Szentszékhez benyújtott kérvényében. Valószínű azonban, hogy csak áttérésénél volt tanu Zsigmond. Vozestyai felhatalmazást nyert arra, hogy háború idején bárhol, még egyházi tilalommal sújtott területeken, sőt pirkadat előtt is, hordozható oltáron misézthessen. Omori Csolnoki Lőrinc tizennégy kérést terjesztett a Szentszék elé. Hasonló miséztetési engedélyen, saját maga és hozzátartozói részére kérelmezett, úgynevezett „toties-quoties”-búcsún kívül „a hitetlenek ellen háborúba induló hozzátartozói részére” teljes búcsút nyert, továbbá felhatalmazást arra, hogy az omori plébános őt és hozzátartozóit, valamint a plébánia valamennyi hívét évente egyszer minden büntől feloldozhassa. Bizerei Miklós, Rozgonyi István, güti Ország Mihály hasonló kedvezményeket nyertek el. Bizerei Miklós egészen szokatlan módon maga fogalmazta meg — gyarló latinsággal — folyamodványát. Vozestyai Péter, omori Csolnoki Lőrinc, Ország Mihály ereklyék hazaszállítására is nyertek engedélyt. Ezeket a kegyuraságukhoz tartozó templomokban helyezték el nagy áhitattal. A csanádi egyházmegye klérusából is voltak zarándokok Zsigmond kíséretében, többek közt Muroi Tamás, Tamásfia György krassói főesperes és Péterfia György. Az utóbbi még kispap volt s engedélyt kért arra, hogy Rómában felszenteltesse magát. Kérvényében előadja, hogy a hajkoronát is római zarándoklata alkalmával vette fel. — Kicsendül e kérvényekből a török elleni fegyverkezés zaja is. Lelki kegyelmekért, kiváltságokért folyamodnak a római zarándokok kivált arra az időre, midőn „a katolikus hit ellenségei” ellen küzdenek. Míg Csolnoki csak a háborúba induló hozzátartozói részére kért búcsút, addig Rozgonyi István temesi főispán, a törökök elleni háború fővezére, búcsút eszközölt ki mindazok részére, akik a „hitetlenek” ellen fegyvert fognak.

Bár a pestis ezrével szedte áldozatát a zarándokok közül, az 1450-i szentévbén a híveknek soha nem látott tömege zarándokolt az örökvárosba, hogy a jubileummal kapcsolatos általános bűnbocsánatban részesüljön. Remetei Himfi Péter csanádi püspök egyházmegyéje számos papjával és hívével tette meg a zarándokutat. Annyira felkellesítette a jubileumi ájtatosság, hogy első szent püspökelőde, Szent Gellért példájára az ő lelkében is megfogamzott a Szentföldre zarándoklás vágya. Ott, Rómában engedélyt eszközölt ki a Szentszéktől arra, hogy tíz kiserővel felkeresse „az Úr sirját és a tengerentúli helyeket”. A tíz utitársat elsősorban papokból, kétségekívül egyházmegyéje tagjai közül szemelte ki; ezeket azért szándékozott magával vinni, hogy szélesebb látókörrel és tapasztalatokkal gazdagodva hozza őket vissza egyházmegyéjébe.

Ebben az évben (1450) merült fel a terv, hogy a török veszedelemre való tekintettel a jubileumi búcsú idehaza is elnyerhető legyen. Remetei püspöknek nagy része volt abban, hogy Hunyadi János illyértelmű kérelmet terjesztett a Szentszék elé. Erre a pápa megengedte, hogy a hívek bizonyos feltételekkel idehaza is elnyerhessék a jubileumi búcsút; az e célra befolyó alamizsnákat a török elleni hadikészületek fedezésére ajánlotta fel. — A jubileumi búcsún kívül számosan nyerték el a teljes búcsút és a szabad gyóntató-választás engedélyt, így például Kepedi Bálint csanádegyházmegyei hívő, „a magyar királyság határszélén a keresztények védelmére szolgáló bizonyos várak kapitánya”. Teljes búcsút engedélyezett az Apostoli Szentszék általában a török ellen harcolók részére.

„Jubileumi búcsút” eszközölt ki Remetei püspökutódja, Hangács Albert az Apostoli Szentszéktől: „Hogy a csanádi székesegyház tekintélye még jobban emelkedjék”, tiszestendőre búcsút nyert mindazok részére, akik az egyházat a védőszent, Szent György, továbbá Szent Gellért első csanádi püs-

pök napján meglátogatják és tataroztatására segítséget nyújtanak. Ezt a búcsút a két ünnep első vecsernyéjétől második vecsernyéjéig terjedő időközben lehetett elnyerni. Hogy a hívek könnyebben részesülhessenek benne, a Szentszék megengedte, hogy a püspöktől vagy az ő távollétében a püspöki helynöktől felhatalmazott papoknak joguk legyen az Apostoli Szentszéknek fenntartott bűnök feloldozására, továbbá a fogadalmaknak más jöcselekedetekre való átváltoztatására, kivéve a Rómába az apostolok és a Compostellába Szent Jakab sirjához való zarándoklás, meg a szerzetbelépés fogadalmát. A felajánlott alamizsna felől a Szentszék úgy rendelkezett, hogy ennek felét a püspök a székesegyház tatarozására, másik felét pedig a magyarországi apostoli követ a török háborúra fordítsa; a török háborúk befejezése után az alamizsnák kétharmadrésze a csanádi székesegyházat, egyharmadrésze a római Szent Péter-bazilikát illesse.

A középkor alkonyán, az 1500. évre az Apostoli Szentszék a lelki kegyelmekhez országos nemes cél szolgálatát kapcsolta: teljes búcsút engedélyezett nemcsak az apostolok sirjához zarándoklóknak, hanem azoknak is, akik ájtatosságaikat idehaza elvégzik és a római út költségeinek negyedrészt a török elleni harcra ajánlják fel, vagy pedig a harcban személyesen vesznek részt, illetve maguk helyett fegyverest állítanak. Ekkor sem szüneteltek azonban a római zarándoklatok. Szokoli Mihály — a pálosremetének elvonuló Szokoli János csanádi püspök atyafia — hozzátartozóival együtt zarándokolt el az örökvárosba.

Ezek az egyetlen püspökség oklevélanyagából gyűjtött adatok is megértetik az egyik római magyar gyóntató sírfeliratát: „Ne csodálkozzál, utas, hogy az, aki a jegethordó Duna partjai mellett született, római sírban nyugszik. Gondold meg, hogy Róma mindnyájunk közös hazája.”

Juhász Kálmán.

AZ ÉLŐ IZLÁM

Törökországban jelenleg újjászületőben van az izlám, Arábiában a nemzeti megújulás ad neki friss éltető erőt; s ismerői, megfigyelői egyaránt azt állítják, hogy napjainkban a kereszténység mellett alighanem az izlám a legelevenebb vallásos erő a világon.

A muzulmán öt alapvető kötelességhez tartozik, hogy a hitvallás-tétel a napi imádság, az alimizsnálkodás és böjök megtartása mellett életében egyszer elzarándokoljon Mekkába. Ez a törvény egyformán kötelez minden felnőtt és szabad férfit és nőt. Anyagi hiánya és az utazás bizonytalansága azonban felment e kötelesség alól, úgyhogy az izlám országaiban mindig is csak egy kisebbség viselte a hadzsi mekkai zarándok) dicsőséges címét.

Mekka már Mohamed működése előtt is, legnagyobb szentélye volt az arab népek. A vallásos gyakorlatok középpontjában egy fekete meteorkő — a kába — tisztelete állott.

Mohamed — bár a régi vallás fanatikuss hívei elől Mediniába kellett menekülnie, (Kr. u. 622) — szintén nem vonhatta ki magát e törzsi szentség varázsa alól, s ő is előírta a kába tisztelét. A monotheizmusnak abban a tisztult fellegvárában, ahogy azt az izlám legmagasabbrendű képviselői értelmezik, szinte érthetetlenek ezek a zarándoklati ceremóniák. Lényegük iheránnak, vagyis a megszenteltség állapotának befogadása már nyomban a Mekka területére lépés pillanatában. A zarándok elhatározza, hogy az előírt zarándoklatot helyes módon fogja véghezvinni és aláveti magát az előírásoknak. Többek között tartózkodik a hajnyirástól, a borotválkozástól, fésülködéstől, vadászattól, szexuális érintkezéstől, stb. Külső jelként ünnepi ruhát hord, azaz két varrásnélküli fehér takarót, és leveti a máskor olyan nélkülözhetetlen fejedőt. Hangosan recskálva az előírt imákat, hétszer megkerüli a kockaalakú, bársonnyal tartart épületet, amely a mekkai mosóudvar belsejében áll és a fekete követ

örzi. Ezzel kezdődnek s ezzel fejeződnek be a szertartások. Ezek között a legsajátságosabb a Mekkától négy órányira fekvő Arafa hegy sivár sziklái közt való tartózkodás, ami alighanem még valamilyen pogány természetimádó kultusz maradványa. Az izlám megelégszik annyival, ha a zarándokok közösségben látogatják meg a szent hegyet, ahonnet minden zarándok egy-egy kavicsot hoz magával, amit aztán visszatérőben eldobnak Mina városában, ahol nagy halom emelkedik ilyen kövekből. Ugyanitt veti le az izlám-hívó a zarándoki állapotot, levágatja a hajját, áldozati állatotok ölet, és megüli azt a három ünnepnapot, amelyek mint áldozati ünnepek az egész izlám világában az év legszentebb napjai. Évek óta 1949-ben folyt le az ismét felig-meddig békés körülmények között a nagy zarándoklat. Az egész izlám világból hatalmas tömeg özönlött a szent helyekre. Ezeknek védői 1917-ig a törökök voltak s az ő uralkodójukat fogadták el, mint kalifát Mohamed utódának a mohamedán népek. A törökök azonban 1924-ben eltörölték a kalifátust, egyik mozzanataként ama törekvésüknek, hogy a nyugati minta szerinti nemzeti államát alakuljanak át. Fölhagytak a mekkai zarándoklatokkal is, melyeket engedélyezni, vagy éppen elősegíteni már devizaokokból sem volt kívánatos a merkantilista államban. Azonkívül egy lelkeben megújódott, új vallási élményekkel hazatérő hadzsi akaratlanul is az ősi hit iránti ragaszkodás jelképe lett volna; a kormány tehát jónaklatta még a hadzsi cím eltörlését is. Hosszú idő után 1949-ben történt először szembetűnő tanúságaként a nép izlám felé fordulásának, hogy a török közvélemény figyelme ismét erőteljesen Mekkára szegeződött s a törökök ismét nagy számban — tizezren — vettek részt a zarándoklaton. Állami hajó bonyolította le a forgalmat Dzsiddába és Arafa hegyén Ankara követe török zarándokokat fogadott be sátrába. A három legékin-

télyesebb török újság repülőgépen küldte ki különtudósítóit, akik a megfelelő rituális ruhákban maguk is résztvettek a szertartásokban. A török lapok nem győztek elég képet közölni zarándokruhás munkatársaikról, akik noha Atatürk laicizáló propagandája alatt nőttek fel, nem tudták magukat kivonni ennek az óriási vallási közönségnek varázsa alól, amelyben Marokko, Egyiptom, a Balkán, Perzsia, Afganisztán, Pakisztán, Jáva és Kína imádkozott együtt.

A nyugat felé hosszú ideig hermetikusan elzárt Saudi-Arábiát uralkodója az utolsó háború alatt mindinkább megnyitotta a technika előtt. De a nyugatiak nemcsak az arabok olajforrásait építetik ki, hanem különféle áruik számára is piacot keresnek köztük és elarasztják őket luxusiparuk vegyes értékű termékeivel. Az Arafa hegyén például a háromszázezer zarándokellátásra valóságos sátorváros keletkezett vendéglőkkel, pénzváltókkal, drogériákkal, cukorka üzletekkel és amerikai cigaretta boltokkal.

Tévedés volna azt hinnünk, hogy az izlámnak sikerült megvédenie legszentebb városát a nyugati technika beözönlésétől. A hosszúhajú beduin rendőrség dzsippeken száguldozik, a

rituális kiáltás: „szolgálatodra Úram” az utcák éjszakai tolongásában reménytelenül összetorlódott luxusautókból hangzik ki, megafonos kocsik keresik arab, perzsa, török vagy ordu nyelven az elveszett tárgyakat, az Arafa hegyén villanyvilágítás, vízvezeték, egészségügyi állomás és hangszóró működik. Mekka utcáit a motorbiciklis orvosok naponta fertőtlenítik DDT-vel és a minaretekből hangszórók hívják a zarándokokat a nagy udvarba. Ibn Saud király pedig minden autósnaak lelkére köti, vegye fel kocsijába a kifáradt zarándokot.

Mekka női lakossága azonban még a hagyomány kötöttségében él. Így például míg az előkelő és gazdag pakisztáni hölgyek pizsamászerű ruhákban kesztyűtől a napernyőig hófehérben, szabadon járnak-kelnek a szállodák előcsarnokaiban, addig a mekkai nők csak az imaidőben mutatkoznak nyilvánosság előtt, de akkor is csak sűrű fátyol alatt, vagy piros érmékkel teleaggatott és keskeny látórésekkel ellátott álarcban. Évezredek szokások és a legmodernebb technika egymás mellett! Vajon mit tanúsít ezzel az izlám? Asszimilációs készségének eltökéltségét? Vagy vallásos öntudatának tántoríthatatlan nyugalmat és biztonságát?

A FÖLD LAKOSSÁGÁNAK FEJLŐDÉSE ÉS ELOSZLÁSA

Az amerikai neo-malthusianusok által felkeltett riadalom a földkerekség népességi problémáira terelte a közvélemény érdeklődését. Valóban olyan ütemben szaporodik-e az emberiség, hogy világhínség fenyeget, ha csak valamilyen módon meg nem állítják, vagy le nem fékezik ezt a nagymérvű sokasodást? — ez a kérdés foglalkoztatja most világszerte a szociológusokat.

P. Viau az *Economie et Humanisme* hasábjain nagy józansággal és a legfrissebb adatok birtokában a számok hűvös világánál teszi mérlegre az első

pillanatra valóban ijesztőnek látszó problémát.

A világ népességének lélekszáma, amely századokon keresztül nagyjából állandó volt, a XVII. század végén növekedni kezdett. A növekedés egyre gyorsuló ütemet vett fel s ez az irányzat napjainkig tart, anélkül, hogy a visszaesés legcsekélyebb jele mutatkoznék. A háborúk szörnyű hekatombái sem változtatnak ezen a tényen. De lássuk a számokat: a XVIII. század végén a világ lakossága becslés szerint 4–500 millió volt; egy évszázaddal később 700 millióra emelkedett; a XIX.

század elején már meghaladja a milliárdot, hogy 1850-ben 1.150 millióra emelkedjék. 1914-ben 1.800 millió, 1939-ben 2.150 millió és jelenleg 2.300 millió ez a számadat. A 2000. évre előreláthatólag 3.300 millióra emelkedik az emberiség lélekszáma. A világ lakossága tehát három évszázad alatt megnégyszereződött.

Ez a szaporulat valamennyi kontinensen tapasztalható, az üteme és aránya azonban mindenütt más. Ázsia 1650-től kezdve szabályos menetekben szaporodott, párhuzamosan a világnövekedéssel, 300 millióról körülbelül 1.200 millióra. Ugyanakkor viszonylagos részvétele a világ népességében 60-ról 50 százalékra csökkent. Európa, amely számszerűen mindjárt a második helyen következik, rendkívül gyors növekedés után némileg lelassult, de viszonylagos pozícióját így is 20-ról 25 százalékra javította. A két Amerika, de különösen Észak-Amerika a legpáratlanabb szaporodási statisztikát mutatják. Lakosságuk a két évszázad előtti 6 miliónál 300 millióra növekedett az 1946-os adatok szerint. Afrika fejlődése csak a múlt század második felében indult meg és csak lassan érődik. A fekete földrész viszonylagos részvétele a világnépességben fokozatosan csökkent 27 százalékról a mai 7 százalékra.

Ez a példatlan arányú szaporodás annyival is inkább hihetetlennek kell, hogy tünjék, mert hiszen ha feltennénk, hogy a szaporodás üteme kezdettől fogva ugyanilyen volt, akkor az első emberpár csak a kereszténység kezdetén jelenhetett volna meg a földön.

A szerző ezután sorra veszi az egyes világrészeket, megvizsgálva rajtuk a népesedési kilátásokat. A világnak talán egyetlen jelentékenyebb területe, ahol a szaporodás stagnál, ha ugyan nem csökken, Közép-Afrika. A legenda, hogy ez a hatalmas terület, amely a Szaharától Angoláig és Rhodéziáig terjed, óriási embertartalékokkal rendelkezik, tévesnek bizonyult. Ma már tudjuk, hogy a lakosság sűrűsége itt alig haladja meg a négyzetkilométerenkénti 5 lelket. És ezt a csekély számú

lakosságot is rengeteg trópusi betegség és elképesztően nagy arányú gyermekhalandóság tizedeli, eltekintve az amúgy is rendkívül alacsony születési indextől. Nagyon kérdéses, hogy az európai befolyás segíteni tud-e ezen az állapotban. Az oktatás és az orvosi higiénia terjedése csak lassan érezheti hatását. Afrika két szélső területén, északon és délen már ismét sokkal kedvezőbb a helyzet. A déli vidékeken a búr háború után hatalmas arányú szaporodás indult meg azon a területen, amelyből később a Délafrikai Unió keletkezett. 1904-ben ötmillió ember lakott ezen a területen, míg 1946-ban már 11,4 millió. Ez a jelentős lélekszám növekedés úgyszólván kizárólag a természetes szaporodás eredménye volt. Észak-Afrikában nem kevésbé rohamos a fejlődés. Az 1921-es 11 millióval szemben 1948-ban a lakosság száma itt meghaladta a 21 milliót. Az évi szaporulat 250 ezer körül mozog. Túlnépesedéssel azonban csak Algír küzd, míg Marokkó és Tunisz hosszú ideig gondoskodni tudnak a szaporodó népeşégről.

Sokkal súlyosabb problémát jelent a keletázsiai blokk, Kína, India és Japán, amelyek egyedül 900 millió lelket számlálnak, tehát majdnem a felét az egész emberiségnek. Kína lakossága két évszázad alatt megháromszorozódott. 1910-ben elérte a 368 milliót, 1933-ban 439 és 1947-ben már 467 millió lakosa volt. Az ország modernizálása, az iparosítás, a megfelelő agrárreform sokat segíthet a helyzeten. Nem is Kína jelenti itt az igazi problémát, hanem Japán, amely sokkal gyorsabb ütemben vette át az európai életformát és ennek megfelelően az európaihoz hasonló szaporulatot is. 1872-ben még csak 33 millió lakosa volt, 1920-ban már 56 millió. A tíz évig tartó háború ellenére 1945-ben már 73 millió lelket számláltak. Az ezt követő három évben pedig további hét millióval szaporodott a japán nép. Bár a szakértők véleménye szerint Japán e rohamos szaporodása csak átmeneti jellegű és rövidesen bekövetkezik az európaihoz hasonló stabilizáció, mégis Japánnal számolni kell,

ha Azsia demográfiai jövőjéről beszélünk.

A legzigatóbb probléma azonban India. Pierre Meile szerint ez az ország, amely a legelső volt Ázsiában, s amely régebbi multra tekint vissza, mint Kína, ma ismét nemcsak a világ legnépesebb nemzetét foglalja magába, hanem a legfiatalabbat és a legtöbb lehetőséget mutatót is. Egészen páratlan vitalitással állunk itt szemben. India népessége tíz év alatt többel szaporodott, mint amennyi egész Franciaország lakossága. De lássunk néhány hivatalosan ellenőrzött számadatot: 1800-ban 100 millió lakos; 1891-ben 279 millió, 1931-ben 338 millió, 1941-ben 389 millió. Ma már minden valószínűség szerint jóval a 400 millió fölött vannak. És mindez annak ellenére, hogy a halál ugyancsak bőségesen arat az éhin-ségektől és trópusi betegségektől szenvedő nép soraiban. Az 1931-es adatok szerint a férfiak átlagos életkora mindössze 26,9 év, a nőké 26,6. Kétségtelen viszont, hogy az orvosi higiénia terjedése lényegesen hozzájárult a halálozási arányszám csökkenéséhez.

A cikkíró szerint ezek a számadatok mindennél jobban bizonyítják, hogy az egyidőben sokat emlegetett „sárga veszedelem”, vagyis a lassú eltolódás Ázsia túlsúlya felé realitássá vált és ezeknek az országoknak kulturális és technikai elmaradottsága csak átmenetileg biztosítja az emberiséget a hirtelen eltolódásokkal szemben.

A második világháború eseményei brutális nyíltsággal mutatták meg, hogy Európa elérte a délelő pontját. Itt azonban nem szabad elfeledni, hogy Európa nem képvisel homogén tömböt. Mutatja ezt az is, hogy magán az európai területen belül is nagyarányú eltolódás következett be éppen a szaporodások tekintetében. 1911-ben Kelet-Európa, Oroszországot nem számítva, mindössze 13%-át tette ki Nyugat-Európa lakosságának. 1946-ban ez az arány már 36%-ra emelkedett. Számokban kifejezve ez azt jelenti, hogy amíg Nyugat-Európa lakossága az 1911-es 292,9 millióról 30 év alatt 290,2 millióra csökkent, addig Kelet-Európáé 38,4 millió-

ról 105,1 millióra emelkedett. A jövő szempontjából itt figyelemre méltó még az a körülmény is, hogy Nyugat-Európa csak úgy tudta ezt a színvonalat is megőrizni, hogy az átlagos életkor jelentős mértékben felemelkedett és országunkint változva 10—15 évvel magasabb, mint Kelet-Európában. A cikkíró arra a következtetésre jut, hogy míg Nyugat-Európa demográfiai szempontból már az alkony felé halad, Kelet-Európa még nem érte el a delelő pontot.

A két Amerika fejlődése meglepő hasonlóságot mutat Európáéval, csupán mintegy felévszázaddal hátrább van. A lakosság szaporodása, a pénzügyi befolyás, az ipari potenciál, az agrár termények nagy bőségben való termelése terén Amerika ma már teljesen átvette azt a szerepet, amelyet 50 évvel ezelőtt Európa töltött be.

A kettős kontinensen Mexikó északi határa mentén éles vonal választja el egymástól az angolszász és latin népcsoportot. A kettő lélekszáma nagyjából egyforma; az angolszászé 158 millió, a latiné 124 millió. Amíg azonban az előbbi lassan stabilizálódik, az utóbbi teljes erővel szaporodik. Amerika, de különösen az Északamerikai Egyesült Államok demográfiai helyzetét természetesen nagy mértékben befolyásolta az elmúlt évszázad során lezajlott nagyarányú bevándorlás. Az első világháború végéig 38 millió bevándorló telepedett le az Egyesült Államok területén. Ettől az időponttól kezdve már gátat emeltek a bevándorlásnak. Dél-Amerika viszont, ahová csak jóval később, a XX. század elején indult meg a nagyobbarányú bevándorlás, továbbra is szívesen látta a bevándorlókat, akiknek összes száma azonban 1945-ig nem haladta meg a 12 milliót.

Dél-Amerika azonban nemcsak mint bevándorlási ország mutat nagyobb perspektívákat, mint északi szomszédja, hanem a belső szaporodás tekintetében is. Az Egyesült Államokban 1880-tól 1933-ig 35-ről 16,5-re esett vissza a születési index (az ezer lélekre eső születések száma). Az átlagos életkor

ugyanakkor száz év alatt 48-ról 63-ra emelkedett. Hasonló tendencia mutatkozik Kanadában is az óriási lehetőségek ellenére, amelyeket ez az ország gazdasági tekintetben felmutat. A demográfiai szakértők véleménye szerint Kanada mai 12,5 milliós lakossága 1970-ig a legjobb esetben 14,5 millióra emelkedik. Dél-Amerikában viszont valamennyi államban szilárdan tartja magát a magas születési százalékszám. És noha ma még a halálozások száma is igen nagy, Brazília 800.000, Argentína 250.000 és Mexikó 500.000 lélekkel szaporodik évente. Az erőforrásokban (nyersolaj, vízierők) és nyersanyagokban páriánul gazdag földrész hatalmas jövőnek néz elébe.

De nem csekélyebb vitalitást tapasztalunk a földgömb ellentétes oldalán, a 22 millió négyzetkilométeren elterülő Szovjet Unióban. Ezen a föld egyhatodát kitevő hatalmas területen 50 különböző nemzetiség él. Közöttük számbeli leg és kulturális befolyás tekintetben is legjelentősebb az orosz. De az ázsiaiak, a tatárok, burijátok, kalmükök rohamosan szaporodnak. Lélekszámuk a hivatalos statisztikák szerint 1920 és 1939 között 43%-kal emelkedett, míg ugyanakkor Európai Oroszország szaporulata 26% volt. Az egész területen az első világháború kitörése-

kor 140 millió ember élt. 1926-ban, amikor a világháborús veszteségeket sikerült behozni, 147 millió volt a lakosság száma. Azóta a növekedés rohamosabb ütemet vett és 1946-ban G. F. Alexandrof már 193 millióról számolhatott be. Ebben a számban természetesen azok is benne vannak, akik a második világháborút követő területi változások során csatoltattak a Szovjet Unióhoz. A Princeton egyetem demográfusainak becslése szerint 1970-ben 250 millió lesz a Szovjet Unió lakossága az Egyesült Államokban várható 160 millióval szemben.

Mindezeknek a számoknak eredményeképpen P. Viau arra a következtetésre jut, hogy noha az emberiség szaporodása folyamatosan tart, az egyes népek a legkülönbözőbb vitalitást mutatják. Az emberiség naponta 55.000 lélekkel szaporodik, ami évi 20 milliónak felel meg, ez a tömeg azonban különbözőképpen oszlik meg az egyes népek között. Az egész emberiség ellátása pedig annál könnyebbé válik, minél inkább lehetővé tesszik, hogy az emberek a sűrűn lakott és lakosságot eltartani már nem tudó területekről a kevésbé lakottak felé áramolhassanak, és a felesleges mennyiségben termelt áru mind eljuthasson oda, ahol szükség van rá.

A KERESZTSÉG SZENTSÉGÉRŐL

„Volt pedig a farizeusok közt egy Nikodémus nevű ember, a zsidók egyik főembere. Ez Jézushoz méne éj-jel...” Ebből az éjszakai tanításból, mint vezérgondolat csendül ki: „Bizony mondom neked, ha valaki újjá nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be Isten országába.” (Ján. 3, 5.)

Minden család:ag számára az Istenhez vezető út kezdete a víz és Szentlélek szentsége, a keresztség. Ezért sietnek a szülők az alig egy-kétnapos gyermeket megkereszteltetni. Illő is, hogy a zsenge lélek előbb ismerje az Isten útját, mintsem a bűnök ösvényét. *Pázmány* ezt így mondja:

„Tudjátok, Keresztények, hogy mindnyájan bűnben fogantattunk, hogy mindnyájan bűnben születünk (Zsolt. 50, 7.), mert Adámban mindnyájan vétkeztünk (Róm. 5, 12.). Nem akarja Isten, hogy ebben a bűnös állapotban öregbedjünk és az ördög hatalma alatt nevelkedjünk, hanem testi születésünk után mindjárt kivessz a veszedelmes állapotból, megtisztít, megmosogat, megszentel, Krisztusba öltöztet a szent keresztség újjászületése által (Tit. 3, 5.). Az Istent képviselő egyházi emberhez viteitünk, fogadást tesszünk, Istennel szerződünk, szolgálataira köteleztetünk, az ő bélyegét felvesszük és kezeseket vesszünk, a ke-

resztapát és anyát, hogy az ördögnek és a világnak ellene mondván, örökös szolgálói leszünk Istenünknek és ötle semmi úttal el nem pártolunk.”

„Mi kedvezőbb helyzetben vagyunk, mint az első keresztények — mondja egyik lelkigyakorlatos beszédében *Mercier* bitoros, — mert öntudatos életünk egy napját sem töltöttük a pogány hitetlenség járma alatt. Még mielőtt jót vagy rosszat tettünk volna, a kereszttség máris megváltott a haláltól és Krisztusnak foglalt le minket.”

És mert a kisgyermek még képtelen megkeresni és feltalálni az „Egyházba lépök e kapuját”, ezért „az Egyház, az édesanya, neked mások lábát adja, hogy eljőjj hozzá, mások értelmét, hogy higgy, mások nyelvét, hogy hitvallást tégy, s mivel téged más bűne terhel, más által szabadíttat meg.” (Szent Agoston.)

A család új kis tagját a templomban az Egyház fogadja. Itt találkozik először az emberi lélek Isten csodátevő irgalmával, itt borul föléje először a megváltás misztériuma. Szentatyánk egyik ifjúsághoz intézett beszédében megkérdi: „Ki vitte végbe ezt a csodát bennetek? Ki teremtett újjá titeket? Ki adott új életet nektek, amelyet sem atyátok, sem anyátok nem adhatott a vérével? Krisztus jegyese, az Egyház volt lelketek anyja, ki csecsemő korotokban paradicsomi szeretettel homlokodon csókolt titeket s úgy szorított keblére, mint isteni Jegyese kiomló vérenek gyermekeit.”

A keresztsegről, amelyet Szent Agoston méltán nevez mennyei titoknak, vallásunk főbb tanításai ezek:

A szentség krisztusi alapítása az Evangéliumok félreérthetetlen szavai alapján kétségtelen. A keresztseget valóban kapunk, minden kegyelemközlés első feltételének szánta az Úr. Pontosan meghatározta e szentség anyagát, a vizet, tőle, az ő ajkáról hallottuk a kísérő szavakat is, amelyeket ma is használ az Egyház: „N, megkereszteltek téged az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében.”

A kereszttség kiszolgáltatására az

újszülött plébánosa illetékes; annak engedélyével bármely pap keresztelhet. Halálveszedelem esetét kivéve a szentség mindig ünnepélyesen, vagyis az összes kísérő szertartásokkal szolgáltatandó ki. Sürgős szükség esetén bárki keresztelhet, a keresztelendő apja vagy anyja azonban csak halálveszély esetén (Tkv. 742. kánon). Ha a szükségkeresztelést végző komoly szándékkal alkalmazza a vízzel való leöntést és hiány nélkül mondja közben a kísérő szavakat, keresztelése érvényes. Így érvényesek a nemkatolikus keresztények, a felekezetek kifogástalanul végzett keresztelése is.

Kereszteléskor az újszülött egy szent nevet kapja, ez lesz védőszentje. Ünnepe a család megüli, élete történetét megismerteti a nyiladozó értelmű gyermekkel, erőnevei követésére buzdítja. Ha a szülők nem keresztény nevet szánnak a gyermeknek, keresztelhető erre is, de a választott név mellé egy szentét is kell csatolni (761. kánon).

A keresztszülők választása vallási természetű feladat és semmiesetre sem társadalmi, s ezt az Egyház szigorú feltételekhez szabja. A Törvénykönyv (765. kánon) főbb feltételei, hogy a keresztszülő csak egy, legfeljebb kettő (keresztapa és keresztanya) lehet; ez legyen megkeresztelt, legyen szándéka a tisztségre, legyen felkért személy, fizikailag érintse kereszteléskor a gyermeket (esetleg helyettes által); nem lehet más vallás tagja vagy fenyték alatt álló, nem lehet apja, anyja, házastársa a keresztelendőnek. Pap, szerzetes csak megyéspüspöke, illetve szerzetesfőnöke engedélyével vállalhatja ezt a tisztséget.

Érthetőek az Egyháznak e szigorú feltételei: a keresztszülő a katolikus családban nem ajándékot hozó rokon vagy ismerős, hanem Isten előtt felelős gondozója, keresztgyermekének. És a szülőktől is számonkéri majd egyszer az Úr, hogy vallásos, példás életű keresztszülőket jelöltek-e ki gyermekeik mellé!

A kereszttség szentségének szükségességét Szent Agoston tömören így

vázolja: „Senki sem lesz másként Krisztus tagjává, mint vagy Krisztus rendelete szerint való kereszttség, vagy pedig Krisztusért elszenvedett halál által.“ Hogy a vérkereszttség pótolja a kereszttség szentségét, az világos. „Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint ha valaki életét adja barátaiért“ (Ján. 15, 13). De pótolja a vágykereszttség is: ha valaki óhajtja a kereszttséget, de nincs módja megkeresztelkedni. Lehet, hogy ez a tétel tág kaput nyit a lehetőségeknek: nem tudjuk, kiket számít ide a mindenkit üdvözíteni akaró Isten. Mindenesetre még gondolatban sincs jogunk korlátok közé szorítani az ő végtelen irgalmát.

A kereszttség szertartása elején a pap karingben és violaszínű stólában kérdéseket intéz a megkeresztelendőhöz. Annak nevében a keresztülő felel. „Ellene mondasz-e a gonosz léleknek? Hiszel-e a mindenható Atyaistenben, Jézus Krisztusban, a Szentlélekben...?“ Ezek a feleletek egy egész életre Krisztus mellé kötelezik az újszülöttet. Ma sokan talán nem érzik ennek a kereszttségi fogadásnak a súlyát. Egyházunk történetének első véres századaiban ezek a feleletek többet jelentettek: sokszor hivatalvesztést, számkivetést, vértanaságot. Mindehhez a kereszttség szentségének kegyelme adta az erőt. És talán egy mondat, amit a keresztelő mendecéből hoztak magukkal, egy kérdés és egy felelet: „Mit ad neked a hit? — Örök életet!“

A kereszttség eltörli az áteredő bünt, Adám szomorú örökségét, amely valósággal a sátán jele minden újszülöttn. Ezért szerepel az exorcizmus, a romlástól megóvó só, a kisedd homlokának és keblének keresztrel jelölése a bevezető szertartásokban.

A pap azután stólájával jelképesen a templomba vezeti be a megkeresztelendőt, megismételteni vele a kereszttségi fogadást, majd *Aquinói Szent Tamás* szavai szerint: „a keresztelendőt, mint Isten atléját, megkenik szent olajjal mellén és lapockáin, ahogy az ökölvívókat szokás.“

Ezután következik maga a keresztelés: a pap fehér stólát ölt s az ismert szavak kíséretében háromszor keresztalokban leönti a gyermek homlokát. A víz a lelki tisztulást, az újjá születés szent csodáját jelképezi.

A befejező szertartások: a fej krizmával való megkenése, a fehér ruhácska, az égő gyertya, mind egyet példáznak: ez a lélek most már Istené, maradjon mindig is az övé. Ide vág *Nyssai Szent Gergely* figyelmeztetése: „Ha keresztény vagy, akkor kövesd Krisztust, a te Istenedet s ne viseld hiába e nevet, hanem méltón. Tégy eleget e név követelményeinek, tégy eleget tettekkel, amelyek méltók e névhez!“

A kereszttség megszabadít az áteredő büntől és minden személyes büntől, (ha valaki felnőtt korban részesül e szentségben), Isten gyermekévé, a mennyország örökösévé, az Egyház tagjává tesz. Eltörölhetetlen jegyet nyom a lélekbe, ezért „valamint az anyától való születést nem lehet megismételni, úgy a kereszttség által való születést sem.“ (Szent Agoston.) Hatása még a testre is kihat: „Mikor a kereszttség kiszolgálta a testnek, a test halhatatlanságnak szenteltek.“ (Tertullian.)

A megkeresztelt ember Isten gyermeke. Joga van ahhoz, hogy a gyermek bizó tekintetével nézzen fel Atyjára. Ki is kell nevelnie magában az istengyermekség ez öntudatát, a szeretett gyermek megbizását. A keresztény világnézet homlokterében Isten áll és az örök haza, ahová égi Atyánk visszavár. Ezen át kell néznünk a földi élet minden megnyilvánulását: örömeket, munkát, anyagiakat, szenvedést, halált. S ennek jegyében kell vállalnunk a keresztény felelősséget felebarátainkért s az ő üdvösségükért, elsősorban a hozzánk legközelebb állókért: családtagjainkért, gyermekeinkért.

A keresztény életnek abból a kegyelemből kell táplálkoznia, amely először a kereszt szentségében száll lelkünkbe, ezáltal Isten gyermekévé

avat s egész életünkre elkötelez Istennek. „Csak az mondható igazán kereszténynek, aki erkölcsében Krisztushoz hasonul” — figyelmeztet *Szent Agoston*. „Mi a kereszténység? Istenrel való hasonlóság, amennyire emberi természetünknel fogva lehetséges; ha tehát felvette a keresztény nevet, parkodjál hasonlóvá lenni Istenhez.

öltsd magadra Krisztust” — buzdít *Nagy Szent Vazul*. *Szent Bernát* pedig egyenesen szembeállít a nagy igazsággal: „Azok a katolikusok, akik bűnös életet élnek, ha nem törekszenek még életükben arra, hogy ott hagyják a rosszat, ne gondolják, hogy az üdvösségre maga a katolikus név elég lesz nekik!”

KÉRDÉSEK ÉS TÁVLATOK

Amikor legutóbb a házassággal s annak sokban csak látszólagos válságtüneteivel foglalkoztunk, nem érintettünk egy komoly kérdést, nevezetesen azoknak a nőknek helyzetét, akik *akarattuktól függetlenül* kénytelenek házasságon kívül maradni. Hogy ilyen kényszerűséggel mi-felénk és általában a kultúrnépek körében csak a nők találkoznak, egészen nyilvánvaló. Vajjon mit mondhatnak ezeknek a férjtelenségre ítélt nőknek a katolikus gondolkodók, ébredt fel nyomban kíváncsiságunk, amikor kezünkbe vettük a párisi *La Vie Spirituelle* folyóirat különszámának beillő fejtegetéseit. Az idevonatkozó cikkeket egyébként a bécsi *Der Grosse Entschluss* is átvette, jelül annak, hogy osztja laptársa megállapításait.

Az alapvető és terjedelemre is legnagyobb első közlemény név nélkül jelent meg, de valószínűnek tartjuk, hogy kitünő szociológus írta, aki egyben moralista is. Tanulmánya első fejezetében, amelyet igen tanulságosnak érzünk, a francia népesedési adatokat vizsgálja a szerző. Több fiú születik, mint leány, és pedig 105 : 100 arányban, de minden életkorban s különösen a huszadik év után a férfi nemnek nagyobb a halandósága. Emiatt a fiú-többség állandóan csökken, a huszadik életév körül a két nemhez tartozók száma azonos, majd utána a nők kerülnek egyre növekvő számbeli fölénybe. Az eltolódásnak ez a fokozódása igen fontos következményekkel jár, mert így a házassági lehetőségek megállapításához nem elegendő az összes férfiak és az összes nők számát egybevetni, hanem az életkorra is figyelemmel kell lenni. A férfiaknál viszonylagos többlet mutatkozik a gyermekek és a serdülők számában, akik természetesen nem kérhetik feleségül a 25 éves és ennél idősebb fölös leányokat. A nőknél viszont a 60 éven felüli korra esik a viszonylagos többlet, mikor jórészt már özvegy s nem igen jöhet szóba számukra a házasság. Nehezíti a helyzetet a két nem eltérő házassági életkora is, miután a férfiak általában három évvel később házasodnak, mint a nők. Már maga ez a tény is aránytalanságot idézne elő, mert a férfi korcsoport e három év alatt olyan haláleseteket szenved, amelyek a leányok fiatalabb csoportját még nem érhetik. Végeredményben tehát a két nembeliek számát a házassodási korra vonatkoztatva kell összehasonlítani, ám tekintettel az imént említett és valószínű ki-